



**CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA**  
**ЦЕНТРИ ЦИВИЛНИХ ИНИЦИЈАТИВА**

.....	3
.....	3
.....	5
.....	6
.....	8
KOMUNALNE USLUGE .....	8
ZAPOŠLJAVANJE .....	9
ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA .....	10
OBRAZOVANJE .....	11
PUTNA INFRASTRUKTURA .....	13
JAVNI PRIJEVOZ .....	13
KULTURA, ŠPORT, TURIZAM i NVO.....	14
LOKALNA UPRAVA KAO SERVIS GRAĐANIMA .....	16
.....	20
.....	25
.....	28
.....	30
.....	32

Centri civilnih inicijativa krajem 2008. godine pokrenuli su projekt „Lokalna uprava za kvalitet života građana“, podržan od strane Europske Unije. Osnovni cilj ovog Projekta je unaprijediti odgovornost lokalnih vlasti prema građanima, s naglaskom na 14 odabranih općina<sup>1</sup> u BiH, u vršenju lokalnih poslova i doprinijeti boljim uvjetima života građana. Kao prvi od tri specifična cilja koji će doprinijeti ispunjenju osnovnog cilja Projekta definirali smo pružanje analitičkih informacija građanima ciljanih općina o efikasnosti rada njihovih lokalnih vlasti odnosno izabranih predstavnika u odnosu na ključne parametre koji čine kvalitet života građana, i to dva puta godišnje. Ovo izvješće predstavlja prvo odnosno preliminarno izvješće od ukupno četiri koji će tijekom trajanja projekta biti prezentirani javnosti.

Nadgledanjem rada lokalnih vlasti, te kreiranjem baze podataka sa rezultatima nadgledanja uspostaviće se praksa neovisnog praćenja rada lokalnih vlasti ali i stvoriti resurs za kontinuitet analize i vrednovanja rada vlasti. Pored neposrednog informiranja građana o nalazima praćenja rada vlasti cilj je da ovaj resurs pozitivno utječe i na sferu istraživačkog novinarstva, suradnju nevladinih organizacija, podršku akademskim istraživačima itd.

U zadnje tri-četiri godine općine u BiH primile su značajnu finansijsku i tehničku podršku kako bi unaprijedile efikasnost svog rada<sup>2</sup>. Otvorene su brojne šalter-sale, instalirani novi softveri i oprema te, generalno gledajući, efikasnost rada lokalnih uprava postupno napreduje. Ipak, ovo je ‘samo’ tehnička strana priče – svakako nedovoljna. Građani su još uvijek nezadovoljni brojnim problemima unutar svojih zajednica kao i generalno nemogućnošću da neposredno sudjeluju u procesima odlučivanja<sup>3</sup>. Za posljedicu imamo problematičan način utvrđivanja prioriteta kojima će se baviti lokalne vlasti (uglavnom zasnovano na političkim agendama), te odsustvo poboljšanja uvjeta života građana u mjestima u kojima žive. Jednostavno govoreći, lokalne vlasti se gotovo ne osjećaju odgovornim za egzistencijalna pitanja građana, niti su im problemi i potrebe građana u fokusu interesovanja i primarno su, u svom radu, orijentirani prema interesima političkih stranaka (primjer – inicijative za smjenu načelnika iz političkih razloga koje su građani odbili – Teslić, Bos. Krupa, itd).

U ovakvom stanju, bez preciznih parametara i sustavnog praćenja promjena tijekom mandatnog razdoblja, gotovo je nemoguće procijeniti stvarnu uspješnost rada bilo kojeg načelnika općina. Odsustvo analitičkih informacija o vrijednostima raznih aspekata ‘kvaliteta života’ građana (dostupnost, kvalitet i cijena komunalnih usluga, stanje infrastrukture u općini, zaposlenost, obrazovanje, socijalna zaštita, ulaganja u kulturu i šport, podrška radu nevladinih organizacija itd) i tendencijama kretanja tih vrijednosti na početku i kraju mandata načelnika, ne daje mogućnost stvarne evaluacije rada jednog načelnika. Sve se na kraju sveđe na paušalne ocjene i predizborna ubjeđivanja građana/birača, s jedne strane, da su oni (načelnici) ipak postigli dobre rezultate, a, s druge (opozicione) da nisu uradili ništa. U takvoj situaciji građani nisu u mogućnosti objektivno pratiti rad načelnika tijekom mandata (pa da to eventualno bude

---

<sup>1</sup> 14 općina koje su obuhvaćene projektom izabrane su na osnovu ranije utvrdjenih kriterija koji uključuju različitost stupnja razvijenosti, urbano – ruralnu orijentaciju, geografsku zastupljenost. Izabrane općine su: Banjaluka, Tuzla, Novo Sarajevo, Mostar, Doboje, Pale, Foča, Trebinje, Bihać, Travnik, Široki Brijeg, Livno, Bijeljina i Zenica.

<sup>2</sup> Primjer; samo unutar Projekta Upravne Odgovornosti (GAP) koji je proveden tijekom 2004. – 2007. god, 41 općina je primila značajna sredstva i tehničku asistenciju (vrijednost projekta bila je preko 20 mil. USD – izvor <http://www.lokalna-uprava.ba/>) u svrhu jačanja efikasnosti rada.

<sup>3</sup> Ovo je jedan od zaključaka istraživanja ‘Status učesnika u procesima odlučivanja u BiH za 2007’; cijelo izvješće dostupno na [www.ccibh.org](http://www.ccibh.org)

osnova za pokretanje procesa opoziva načelnika) niti mogu donijeti razumnu odluku zasnovanu na činjenicama tijekom lokalnih izbora.

Dakle, unatoč poboljšanim upravnim procedurama, u ciljanim općinama nema ili su jako slabe osnove za neovisno praćenje i vrednovanje rada vlasti tijekom ili nakon mandata. U takvim okolnostima izabrani predstavnici 'plivaju' u obećanjima od izbora do izbora dok interesi građana u vezi sa kvalitetom života rijetko budu zadovoljeni.

Šta god napravile tijekom svog mandata – lokalne vlasti predstavljaju svoj rad kao uspješan, a u stvarnosti je to teško ocijeniti – dati konkretne činjenice/indikatore promjena, oslobođene od političkih ocjena i interesa, u smislu uspješnosti rada vlasti tijekom 4 godine mandata.

Pristup CCI-a u ovom projektu polazi od činjenice da su lokalne vlasti nadležne i odgovorne za brojne oblasti koje značajno utječu na kvalitet života građana, te je to osnov za inicijativu u vezi sa konkretiziranjem njihove odgovornosti za obezbjeđivanje bolje kvalitete života građana.

U pripremi ovog projekta CCI je uradio istraživanje na temu 'percepcija građana po pitanju kvalitete življenja' kroz niz fokus grupa sa građanima u 5 većih gradova u BiH – koji su dijelom obuhvaćeni ovim projektom. Tom prilikom građani su dali odgovor kako oni vide aspekte kvalitete življenja, koje bi trebale zadovoljiti njihove lokalne vlasti. Grafikoni ispod pojašnjavaju stavove građana i predstavljaju oblasti kao i prioritete unutar tih oblasti kojim bi se lokalne vlasti trebale baviti.



Analizom nadležnosti i raspoloživih resursa općina, te, mjerenjem konkretno urađenog od strane lokalnih vlasti i stavljanjem tih rezultata u kontekst ukupnog stanja u pojedinim oblastima problemi će, s jedne strane, biti jasno identificirani i adresirani načelnicima uz zahtjeve za hitno djelovanje, a s druge

strane građanima će biti stavljen na raspolaganje neovisan izvor informacija koje će im pomoći u njihovom političkom opredjeljivanju i djelovanju.

Na početku aktivnosti na izradi općinskih izvješća o stanju indikatora kvalitete življenja, osoblje CCI izvršilo je pripreme aktivnosti u smislu kreiranja spiska indikatora i njihovog grupiranja na osnovu srodnosti i mogućnosti što jednostavnije sistematizacije. Želeći da sagledamo što veći broj indikatora i njihovo stanje približimo građanima, pojavio se problem preobimnosti i širokog spektra podataka koje treba obuhvatiti. Ipak, svi definirani indikatori grupirani su u 8 osnovnih kategorija za koje se sa sigurnošću može reći da predstavljaju najznačajnije indikatore kvalitete života građana u zajednici.

Prvo snimanje stanja vršeno je završno sa 31.12.2008. godine, nakon čega su se mogle napraviti prve komparativne analize među gradovima u BiH. Zbog različitosti u broju stanovnika odnosno veličini općina obuhvaćenih Projektom, većina podataka u komparativnom dijelu iskazana je procentualno u smislu stupnja izdvajanja sredstava iz proračuna općine, ili u odnosu na jednog stanovnika.

Primarni izvor informacija bili su razni dokumenti<sup>4</sup> koje su kreirale lokalne uprave, korespodencija sa kontakt osobama u općinama i javnim poduzećima koje su dostavljale odgovore na postavljena pitanja, zabilješke sa praćenja sjednica SO/OV, te druga analitička izvješća rađena u proteklom razdoblju. Sekundarni izvor informacija bili su podaci objavljeni u medijima i internet prezentacijama lokalnih uprava i javnih poduzeća, te podaci zavoda za statistiku RS i FBiH. Obzirom da se radi o preliminarnom izvješću, nisu prikupljeni podaci metodama istraživanja javnog mnijenja, ali će to svakako biti praksa u budućim izvješćima.

Problemi sa kojima smo se susretali su raznoliki. Sporost dostavljanja nekih traženih informacija, dostavljanje nepreciznih, uopćenih ili netočnih informacija, različiti podaci iz različitih izvora po istom pitanju, te maglovite i neprecizne stavke u proračunima općina, bile su osnovne prepreke. Pored toga, za pouzdan analitički prikaz potrebno je bilo uzeti u obzir i različite nadležnosti koje imaju lokalne uprave u RS i FBiH, obzirom na postojanje srednjeg nivoa vlasti u FBiH.



Općina Široki Brijeg je administrativno, gospodarsko, kulturno, prosvjetno i vjersko središte Zapadnohercegovačkog kantona. Granične općine su Posušje, Grude, Ljubuški, Čitluk i Mostar. Površina općine Široki Brijeg od 388 km<sup>2</sup>. Sam grad se nalazi na magistralnom putnom pravcu Mostar - Split, a od Mostara je udaljen tek dvadesetak kilometara. Široki Brijeg je cestovno čvorište u kojem se križa nekoliko značajnih cestovnih putnih pravaca.

Općina Široki Brijeg broji cca. 26 252 stanovnika.<sup>5</sup>

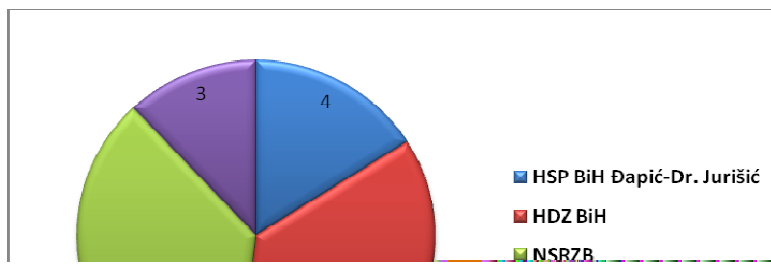
<sup>4</sup> Službeni glasnici, proračuni općina, Izvješća i programi rada, odluke, zaključci, rješenja, te strategije razvoja i druge studije

<sup>5</sup> Prema Federalnom zavodu za statistiku, zaključno sa 30.06.2008.

Stranke sa najvećim brojem mandata u Općinskom vijeću (OV) Široki Brijeg su Hrvatska demokratska zajednica BiH i Narodna stranka Radom za boljitak sa po 9 mandata. 4 mandata ima HSP BiH Đapić – Dr Jurišić, a 3 HDZ 1990.

Iako nije postojala službena koalicija, kada je nakon lokalnih izbora 2008. godine formirano OV Široki Brijeg, bilo je jasno kako je, u OV došlo do promjene i da je koalicijom NSRZB i HSP BiH Đapić – dr. Jurišić, prekinuta dotadašnja apsolutna vladavina HDZ-a BiH. Koalicijsko partnerstvo ovih dviju stranaka rezultiralo je brojnim odlukama u Općinskom vijeću koje su donesene bez većih priprema za realizaciju i njihovu primjenu, kao što su npr. bile odluke o besplatnom prijevozu učenika i sufinanciranju roditelja u dječjim vrtićima.<sup>6</sup>

No, ono što je obilježilo rad ovog vijeća u 2009. godini je izglasavanje nepovjerenja, od strane vijećnika HDZ BiH i HSP BiH - Đapić-Dr.Jurišić, predsjedniku OV-a Vladi Ivankoviću (NSRZB), te imenovanje Nedjeljka Bokšića (HSP BiH - Đapić-Dr. Jurišić) za novog predsjednika Općinskog vijeća. Razlozi za izglasavanje nepovjerenja su bili ti što su pomenuti vijećnici smatrali da NSRZB svojim amandmanima na Prijedlog proračuna za 2009. i višemilijunskim zahtjevima žele prouzrokovati blokadu cijelog proračuna. Ovo ujedno znači da se pomenuta koalicijska većina raspala, a u javnosti se nagađa da je formirana nova koalicija koju čine HDZ BiH i HSP BiH Đapić – dr. Jurišić. No, iako pomenute stranke demantiraju formiranje nove koalicije, činjenica je da su nakon ovih događaja odluke u OV Široki Brijeg izglasavane od strane HDZ BiH i HSP BiH Đapić – dr. Jurišić, što ujedno znači i da je općinski načelnik Miro Kraljević, koji ovu dužnost obnaša još od lokalnih izbora iz 2004. godine, ponovno u Općinskom vijeću dobio potrebnu većinu i podršku vijećnika.



Načelnik Općine Široki Brijeg: Miro Kraljević (HDZ BiH);  
Predsjednik OV: Nedjeljko Bokšić (HSP BiH- Đapić-Dr. Jurišić);  
Zamjenik predsjednika OV: Ante Čolak (HDZ BiH)

Općina Široki Brijeg je u 2009. godinu ušla bez proračuna, te se do usvajanja Proračuna u ožujku 2009. godine financirala po odluci o privremenom financiranju. Proračun za 2009. godinu je za cca. 1,5 milijuna KM veći od Proračuna za 2008. godinu i iznosi 9.980.800 KM.

Definiranjem Sporazuma o novom Stand-by aranžmanu BiH sa Međunarodnim monetarnim fondom (MMF), Vlada Federacije BiH je predložila Zakon o načinu ostvarivanja ušteta u Federaciji Bosne i Hercegovine, tzv. Interventni zakon o plaćama, naknadama koje nemaju karakter plaća, uposlenih u institucijama FBiH, kantona, gradova i općina, izvanproračunskih fondova i direkcija za ceste, te tekućih grantova. Sve razine

<sup>6</sup> Ova Odluka je osporena od strane Ombudsmana za ljudska prava.

vlasti u BiH su stoga temeljem ovog sporazuma i zakona obvezne da donesu reabalansirane proračune u kojima su nužne mjere uštede u javnoj potrošnji, osobito tekućoj, koja između ostalog uključuje plaće i naknade uposlenih u javnom sektoru, pojedine naknade iz socijalne zaštite i dr.

U skladu sa prethodno navedenim za očekivati je da će i Općina Široki Brijeg donijeti Rebalans Proračuna za 2009. Godinu.

Neka od kapitalnih ulaganja koja su planirana u 2009. godini su izgradnja gradske mrtvačnice, investicija za put Vagan-Puringaj, investicija za projekte vodovoda i kanalizacije, investicija u zgradu općine (GAP projekt), uređenje trga Gojka Šuška, investicija za izgradnju Osnovne škole Lise, investicija u rekonstrukciju puta Biograci-Ljuti Dolac, investicija za izgradnju igrališta „Brižine“.

## 2.1.

Postotak domaćinstava koji je obuhvaćen na području općine Široki Brijeg je cca. 60% (broj korisnika fizičkih lica je oko 1200, a poduzeća oko 420). Trenutno se otpad sa područja Općine Široki Brijeg deponira na odlagalištu Uborak u Gradu Mostaru. 2000. godine zakupljena je deponija Trešnjetine u Općini Široki Brijeg, ukupne površine oko 8000 m<sup>2</sup>. Ovaj deponij odgovara potrebnim uvjetima, no, sporan je pristup deponiju, zbog protivljenja jednog od vlasnika. Trenutno je u proceduri postupak izvlaštenja.

Iako odvoz otpada na deponiju u Mostaru ne predstavlja trajno rješenje, sigurno će barem malo pomoći u održavanju općine čistom. No, jedan od problema koji je ovdje svakako potrebno istaknuti je da su se odvoženjem komunalnog otpada u Mostar povećali troškovi prijevoza J.P. „Čistoća“, te je sukladno tome za očekivati povećanje cijena koju plaćaju građani.

Otpad u Općini Široki Brijeg se dijelom razdvaja (zeleni otoci), a jednim dijelom sekundarne sirovine prikupljaju privatna poduzeća koja se bave ovom djelatnošću.

Kada je riječ o u Općini Široki Brijeg kapaciteti izvorišta su zadovoljavajući, te redukcija u snabdijavanju u ljetnim razdobljima nije prisutna. Međutim, jedan od problema koje je ovdje potrebno

istaknuti je vrlo loše stanje u kojima se nalaze crpna stanica i postrojenja u istoj, što u perspektivi, ne poduzmu li se neophodne mjere može dovesti do pada vodoopskrbnog sustava.

Također, vodoopskrbna mreža u užem dijelu grada je u vrlo lošem stanju tako da su gubici dosta veliki u odnosu na zahvaćenu vodu, što utječe na povećane troškove održavanja vodoopskrbne mreže i potrošnje električne energije.

Iako se na 3.sjednici OV-a (od 30.12.2008.), glasovalo o Odluci o davanju suglasnosti za povećanje cijene vode, Odluka nije dobila potrebnu većinu, te je kao takva i odbačena, te je cijena vode u prvom polugodištu 2009. godine ostala na razini iz protekle godine (fizička lica: 0,82KM/m<sup>3</sup>)

Značajan problem u Općini Široki Brijeg predstavlja i nepostojanje već se u tu svrhu koriste septičke jame. Izgradnja kanalizacijske mreže je nešto što je najavljeno u tijeku 2009. Godine, a za kapitalnu investiciju za projekte vodovoda i kanalizacije je planirano 200.000KM u Proračunu za 2009. godinu.

Kada je riječ o u Općini Široki Brijeg se cijena grobnog mjesta kreće od 3.000-4.000 KM. Bitno je također napomenuti da su u prvom polugodištu 2009. godine započeli radovi na izgradnji gradske mrtvačnice koja je bila prijeko potrebna ovoj Općini.<sup>7</sup>

cijena usluge i način plaćanja	Fizička lica: 16,00 KM Fizička lica(stanovi do 50 m <sup>2</sup> i umirovljenici): 11,00 KM Plaćanje se vrši prema ispostavljenim računima.
postotak domaćinstava obuhvaćenih odvozom smeća na području opštine	60%
cijena usluge i način plaćanja	Fizička lica: 0,82KM/m <sup>3</sup> <sup>8</sup> Plaća se prema ispostavljenom računu
Broj domaćinstava priključenih na gradski vodovod u poređenju sa lokalnim vodovodima	2960 priključaka
Kanalizacija ne postoji	

## 2.2.

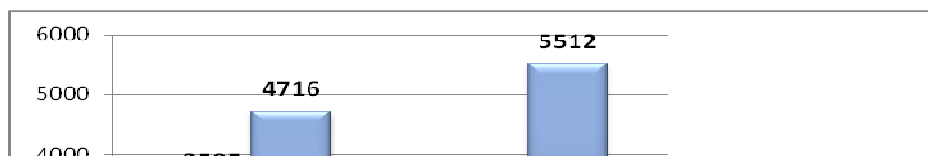
<sup>7</sup> Gradska mrtva nica je započela sa radom početkom rujna 2009. Godine, a sredstva planirana u Proračunu za 2009. godinu za izgradnju gradske mrtvačnice su 500.000KM.

<sup>8</sup> Ovdje je uračunata samo osnovna cijena vode 0,70KM/m<sup>3</sup> + PDV.



Na kraju 2008. godine na području Općine Široki Brijeg je bilo oko 18% zaposlenih lica (4716) i oko 13,4% nezaposlenih (3505 lica).

Broj zaposlenih lica na kraju lipnja 2009. godine je bio znatno veći u odnosu na kraj 2008. godine, te je tako, u Općini Široki Brijeg, prema Federalnom zavodu za statistiku, na kraju prvog polugodišta bilo zaposleno 5.512 lica (cca. 21% stanovništva), a nezaposleno 3.346 lica ili 12,7% od ukupnog broja stanovnika.



U Općini Široki Brijeg, u protekloj godini, nije bilo poticaja za zapošljavanje radnika iz općinskog Proračuna, kao ni programa odrađivanja pripravničkog staža. S druge strane u Općini Široki Brijeg postoje neizravni programi lokalne uprave koji utječu na privlačenje investicija iz privatnog sektora kao što su Strategija razvoja Općine Široki Brijeg, industrijske zone i sl.

U Općini Široki Brijeg djeluje jedan Dom zdravlja sa dvije područne ambulante, u Uzarićima i Kočerinu. U primarnoj zdravstvenoj zaštiti je na kraju 2008. godine bilo zaposleno oko 34 liječnika (specijalisti, liječnici opće prakse i pripravnici) što znači da u Općini Široki Brijeg na jednog liječnika otpada cca. 770 stanovnika.

Iznos koji građani izdvajaju za zdravstvenu zaštitu ili tzv. zdravstvenu „markicu“ je 20 KM i ista vrijedi za cijelu godinu. Građani koji ne posjeduju zdravstvenu markicu ili uredno ovjerenu zdravstvenu knjižicu, trebaju platiti pruženu zdravstvenu uslugu, a cjenovnik je utvrđen *Odlukom o premiji – sudjelovanju osiguranih osoba u troškovima zdravstvene zaštite na području Županije Zapadnohercegovačke*, te ovisno o usluzi varira od 0,5KM do 100 KM. Općina Široki Brijeg je, u protekloj 2008. godini, za zdravstvo izdvojila 51.000 KM ili 0,6% od ukupnog proračuna za 2008. godinu. Za 2009. godinu je, također, planiran iznos od

51.000 KM, međutim, ukoliko uzmemo u obzir da je Proračun za 2009. veći za cca 1,5 mil. KM<sup>9</sup>, vidimo da je postotak izdvajanja manji nego u prethodnoj godini, te isti sada iznosi 0,5% od ukupnog Proračuna.

Ovdje je svakako važno napomenuti da se Dom zdravlja po zakonu financira preko Zavoda zdravstvenog osiguranja ZHK, a ne iz Proračuna Općine.

Grantovi za zdravstvo	51.000	51.000	51.000	---

Na kraju protekle godine je, u Centru za socijalnu skrb Općine Široki Brijeg zabilježen 261 korisnik stalne novčane pomoći i 66 korisnika jednokratne novčane pomoći, što znači da je u protekloj godini cca. 1,2% stanovništva dobilo ovu vrstu pomoći od Centra za socijalnu skrb.<sup>10</sup> Broj korisnika stalne novčane pomoći za razdoblje siječanj-lipanj 2009. povećao se za jedan, i sada ih je 262, a jednokratnu novčanu pomoć su u ovom razdoblju ostvarila 103 korisnika.

U protekloj godini je iz Proračuna Općine Široki Brijeg za Centar za socijalnu skrb izdvojeno ukupno 243.342,04 KM ili 2,88% od ukupnog Proračuna. Za 2009. su planirana izdvajanja za Centar za socijalnu skrb u iznosu od 246.000 KM ili 2,5% od ukupnog Proračuna za 2009. godinu.

U Općini Široki Brijeg ne postoji javna kuhinja kao ni izgrađene stambene jedinice za socijalno ugrožene.

Centar za socijalnu skrb	224.500	243.342,04	246.000	---

Kada je riječ o obrazovanju, Općina Široki Brijeg je pokrivena sa 1 vrtićem<sup>11</sup>, 4 osnovne škole<sup>12</sup>, 1 glazbenom školom, i 2 srednje škole kojima je Općina osnivač.

Važno je napomenuti kako je u 2009. godini uz pomoć Vlade Federacije BiH započela izgradnja još jedne osnovne škole na Lisama, a uz pomoć kantonalnog Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa u tijeku je i obnova i dogradnja nekoliko drugih škola u ovoj općini kako bi se osigurao prostor zbog početka devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja i dodatnog priliva učenika u školskim klupama. Izgradnjom škole na

<sup>9</sup> Proračun Općine Široki Brijeg za 2009. iznosi 9.980.800,00 KM.

<sup>10</sup> 2056 korisnika je po svim vidovima davanja (stalne i jednokratne pomoći), porodijske naknade i sl.) ostvarilo pomoć preko Centra za socijalnu skrb u 2008. godini.

<sup>11</sup> Vrti „P elica“ u sklopu kojeg djeluju vrti i „P elica-1“ i „P elica-2“

<sup>12</sup> 2 OŠ i 2 područne OŠ u Koerinu i Biogracima.

Lisama će se značajno rasteretiti ostale škole u Širokom Brijegu, te će učenici nastavu pohađati samo u jednoj smjeni (za razliku od dosadašnje dvije, a u tzv. maloj školi i tri smjene). Planirani završetak izgradnje škole je do početka školske 2010/2011. godine.<sup>13</sup>

U Općini Široki Brijeg djeluje i jedna visokoškolska ustanova (Likovna akademija).

Iznos upisnine u srednjim školama je 20 KM.

Mjesečna cijena boravka djece u ustanovama za predškolski odgoj iznosi 200 KM za jaslice, a za ostalu djecu iznosi 170 KM. Općina Široki Brijeg je u 2008. godini subvencionirala boravak djece u ustanovama za predškolsko obrazovanje sa 76.000 KM.

Iako je Općinsko vijeće u u 2009. godini, donijelo odluku prema kojoj će se boravak svakog djeteta u dječjem vrtiću subvencionirati u mjesečnom iznosu od 50KM, a drugo i treće dijete sa 70KM, a četvrto i više djece se subvencioniraju u 100-postotnom iznosu naknade dječjeg vrtića, ista je u mjesecu travnju na 10. sjednici OV-a stavljena van snage, budući je načelniku općine stigao dopis od strane Ombudsmana za ljudska prava u BiH u kojem se navodi da se donošenjem ove odluke krši pravo na nediskriminaciju, ograničavajući subvenciju samo na djecu koja pohađaju dječje vrtiće, te je u istom dopisu zatraženo da se odluka dopuni ili stavi izvan snage i donese nova koja ne bi bila diskriminirajuća.

Općina Široki Brijeg je za obrazovanje u protekloj godini iz ukupnog Proračuna izdvojila 13,3% ili 1.124.328,26 KM.<sup>14</sup> Za prijevoz učenika je ukupno izdvojeno 641.889,53KM ili 7,6% iz Proračuna. Čak i kada bismo sredstva za prijevoz učenika tretirali kao zasebnu kategoriju u izdvajanjima za obrazovanje u Općini Široki Brijeg, vidljivo je da ista ipak značajan dio proračunskih sredstava (5,7%) izdvaja za obrazovanje.

---

13

Bitno je napomenuti kako je upravo financiranje prijevoza učenika izazvalo najviše polemike u Općini Široki Brijeg u 2009. godini. Na 5. sjednici OV-a (14.01.2009.) izglasana je Odluka o besplatnom prijevozu učenika osnovnih škola, te su tako ovom odlukom autobusne karte za sve učenike osnovnih škola bile besplatne. Na 6. Sjednici OV-a (30.01.2009.) usvojena je Odluka o besplatnom prijevozu učenika srednjeg obrazovanja, iako po zakonu Općina nije dužna plaćati prijevoz učenika srednjeg obrazovanja, već je to obveza Kantona.<sup>15</sup> Prema nekim pokazateljima, ukoliko bi Općina u potpunosti financirala prijevoz svih učenika (osnovno i srednje obrazovanje), isto bi općinski proračun opteretilo sa cca. 1,6 milijuna maraka godišnje.<sup>16</sup> Na 7. Sjednici OV-a (26.02.2009.) prihvaćena je inicijativa općinskog načelnika da se uputi prijedlog Vladi ZHK da preuzme plaćanje prijevoza učenika srednjih škola, sukladno Zakonu o srednjem školstvu ZHK.

Za studentske stipendije, u 2008. godini, izdvojeno je 44.500KM ili 0,5% iz ukupnog Proračuna. Ovim stipendijama su bila obuhvaćena 44 studenta, što znači da je iznos mjesečne stipendije po studentu u tijeku školske godine iznosio cca. 100 KM.

Troškovi obrazovanja	820.000	1.059.928,26	1.030.000	---
Ostali transf. U razv. obrazovanja	68.600	64.400	116.000	---
Subvencije dječjem vrtiću „Pčelica“	72.000	88.423,05	72.000	---
Isplate stipendija studentima	47.000	44.500	49.000	---

Za održavanje i asfaltiranje puteva u nadležnosti Općine Široki Brijeg, zadužena je JU „Coming“, a u prošloj godini je za ovu namjenu izdvojeno ukupno 550.753,70 KM ili 6,5% od ukupnog Proračuna. Za zimsko održavanje u prošloj godini odvojeno je cca. 15.000 KM ili 0,2% iz Proračuna. Ovaj podatak i ne čudi s obzirom da u ovom dijelu Hercegovine uvjeti na cestama zimi uglavnom nisu pretjerano loši. Općina je za vertikalnu i horizontalnu signalizaciju u protekloj godini izdvojila ukupno 52.579,00KM.

<sup>15</sup> Na 14. sjednici OV (04.08.2009.) donesena je Odluka o sufinanciranju prijevoza učenika u općini Široki Brijeg. Prema toj odluci prijevoz učenika se vrši u četiri zone, a cijene karata su sljedeće: 0 – 28,77KM, I – 35,70KM, II-39,69KM, III – 44,73KM. Za učenike djecu poginulih branitelja, djecu invalida Domovinskog rata, čija je invalidnost 80% i više, djecu sa smetnjama u razvoju, te za svako treće i slijedeće dijete iz obitelji sa troje i više djece koji koriste prijevoz, Općina Široki Brijeg plaća troškove prijevoza u cijelosti.

<sup>16</sup> Bitno je napomenuti kako je na 14. Sjednici OV-a (04.08.2009.) donesena Odluka o sufinanciranju javnog linijskog prijevoza u općini Široki Brijeg za učenike osnovnih i srednjih škola. Pomoćnik načelnika Dalibor Markić naveo je razloge za donošenje ove odluke, a kao osnovni razlog je naveo nedostatak financijskih sredstava da se postojeća odluka o besplatnom prijevozu učenika i dalje provodi.

U 2009. godini Općina Široki Brijeg je planirala i neka kapitalna ulaganja u oblasti putne infrastrukture, a to su investicija za put Vagan-Puringaj sa 300.000KM i investicija u rekonstrukciju puta Biograci – Ljuti Dolac sa 100.000.

Broj uređenih parkirališnih mjesta, odnosno parkirališnih mjesta pod naplatom je 90. Cijena parkiranja iznosi 1KM po satu bez obzira u kom dijelu grada parkirate. Ostala parkirališta koja se koriste su neuređena i nisu u sustavu naplate, međutim, baš kao i u većini ostalih općina koje su obuhvaćene ovim istraživanjem, vidljivo je da potreba za većim brojem uređenih parkirališnih mjesta postoji i u središtu Općine Široki Brijeg.

U Općini Široki Brijeg javni prijevoz obavlja „Miškić-Bus d.o.o.“, čiji autobusi prometuju na cca. 17 (sezonskih) linija<sup>17</sup> i iste uglavnom prometuju danima školske nastave.

cijena karte javnog prevoza za zonu I, II, III	I zona - 2,5KM II zona - 3 III zona - 3,5KM
cijena mjesečne karte po kategorijama	đačke karte od 25KM - 57KM <sup>18</sup> , radničke karte od 65KM - 115KM

Iako se radi o relativno maloj općini, Široki Brijeg se može pohvaliti da ima vlastito kino pa i vlastiti festival dokumentarnog filma „Mediteran film festival“ koji svake godine privlači veliki broj ljubitelja sedme umjetnosti u ovaj grad. U razdoblju od 6 mjeseci Općina Široki Brijeg bilježi cca. 15-ak kulturnih događaja, te tako ova općina svojim večerima bećaraca i folkloru, koncertima, izložbama, te raznim drugim manifestacijama privlači sve veći broj starih i mladih ne samo iz ovog dijela Hercegovine već i iz cijele regije. Općina Široki Brijeg se, po ovom pitanju, sve više nameće kao kulturno središte zapadne Hercegovine. U općini također djeluju i jedan dom kulture koji je u aktivnoj uporabi, te franjevačka galerija.

Iz Proračuna Općine Široki Brijeg se, u protekloj godini, za institucije kulture izdvojilo 196.329,82 km ili 2,32% Proračuna. Za infrastrukturne objekte iz oblasti kulture u protekloj godini nije bilo izdvajanja iz Proračuna.

--	--	--	--	--

<sup>17</sup> URL: [http://www.miskicbus.com/index.php?option=com\\_content&task=view&id=14&Itemid=28#locco](http://www.miskicbus.com/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=28#locco)

<sup>18</sup> Prema novoj Odluci OV Široki Brijeg, od 14.08. 2009. cijene mjesečnih karata za koje se kreće u od 28 KM – 44 KM, ovisno od zone. Za učenike djecu poginulih branitelja, djecu invalida Domovinskog rata, čija je invalidnost 80% i više, djecu sa smetnjama u razvoju, te za svako treće i slijedeće dijete iz obitelji sa troje i više djece koji koriste prijevoz Općina Široki Brijeg plaća troškove prijevoza u cijelosti.

Sredstva za kulturu i znanost	150.000	196.329,82	210.000	---
-------------------------------	---------	------------	---------	-----

Općina Široki Brijeg u protekloj godini nije izdvojila niti jednu konvertibilnu marku za financiranje športske infrastrukture na području općine, ali je za financiranje športskih organizacija na području općine u protekloj godini izdvojila 239.357,63 KM ili 2,83% Proračuna. U 2009. godini je planiran iznos od 250.000 KM ili 2,5% Proračuna. Ovdje je bitno istaknuti kako Općina Široki Brijeg posjeduje nogometni stadion koji zadovoljava UEFA-ine standarde, te je općenito općina koja je poznata po mnogobrojnim športskim natjecanjima. U 2009. godini je Općina Široki brijeg planirala i investiciju za izgradnju igrališta „Brižine“ sa 50.000 KM.

Sredstva za šport	230.000	239.357,63	250.000	---
-------------------	---------	------------	---------	-----

U Općini Široki Brijeg ne postoji općinska već Kantonalna turistička organizacija koja je zadužena za promociju i razvoj turizma. U Proračunu Općine ne postoje sredstva za poticaj razvoju turizma.

Međutim, činjenica kako je Široki Brijeg udaljen od Jadranskog mora svega četrdesetak kilometara zračne linije, a nedirnuti planinski predjeli Čabulje, Čvrsnice i Vrana su putnicima dostupni za samo sat vremena vožnje daju mu iznimne preduvjete za razvitak ljetnog i zimskog turizma. Posebnu atraktivnost čitavom ovom kraju daje Blidinjska visoravan s "Parkom prirode Blidinje", koja plijeni svojom ljepotom i nedirnutom prirodom. Izgradnjom skijaškog centra na Risovcu ovo je odredište postalo iznimno zanimljivo i jako dobro posjećeno, naročito u zimskim mjesecima.

Blizina Međugorja (28 km), Mostara (22 km), slapova Kravice (45 km) i Koćuše (40 km), Tribistova (35 km) te Hutovog blata (50 km) pruža mogućnost posjetiteljima Širokog Brijega da posjeti i ove atraktivne lokacije koje su smještene u neposrednoj blizini.

Ovdje treba pridodati i veliki broj kulturno-povijesnih znamenitosti, arheoloških nalazišta i spomenika (ostaci antičkog grada Mokriskika, ruševine srednjovjekovnog grada u Borku, predhistorijske gomile i sl.)

Jedna od znamenitosti je i dolina u blizini grada pod nazivom Borak, a u istoj se nalazi nekoliko zasebnih izvora koji formiraju rijeku Lišticu koja protječe kroz grad. Tu je i Mostarsko Blato, naplavna zaravan koju presijeca tok rijeke Lištice, sa brojnim biljnim i životinjskim vrstama.

Sve su ovo potencijali koje lokalna vlast treba iskoristiti za promociju ove općine i privlačenje turista u istu.

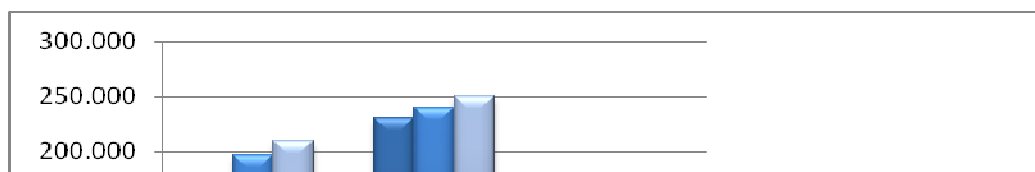
U Općini Široki Brijeg se u protekloj godini za rad nevladinih udruga izdvojilo 78.864,93 KM ili 0,9 % Proračuna<sup>19</sup>.

Zanimljivo je da je Općina Široki Brijeg jedna od 14 općina<sup>20</sup> u cijeloj BiH odabranih za sudjelovanje u projektu «Jačanje lokalne demokratije - LOD». Ovaj projekt financira EU, a implementira ga Razvojni program Ujedinjenih naroda (UNDP) u BiH.

Tijekom 2009/2010, LOD projekt bi trebao da doprinese boljoj suradnji i jačanju odnosa između općina i organizacija civilnog društva u svrhu boljeg pružanja usluga i zadovoljenja potreba lokalnog stanovništva. Prioritetne oblasti u LOD projektom pristupu su naglašene kroz široko definirane tematske oblasti i pitanja od naročite važnosti za stanovništvo, kao npr: smanjenje siromaštva, socijalna uključenost, jednakost spolova, ljudska prava, okoliš, pitanja mladih, te posebna pažnja po pitanju prava manjinskih grupa.

Kroz ovaj projekt trebala bi se uspostaviti trajna suradnja i partnerstvo između organizacija civilnog društva i lokalnih organa. Također bi se trebali uspostaviti jedinstveni i transparentni mehanizmi raspodjele općinskih sredstava predviđenih za projektne aktivnosti organizacija civilnog društva u skladu s potrebama pružanja lokalnih usluga i utvrđenih prioriteta.

Proračunska stavka	Proračun 2008 (KM)	Izvršenje 2008 (KM)	Plan 2009 (KM)	Rebalans 2009 (KM)
Ostale udruge	30.000	78.864,93	32.000	---



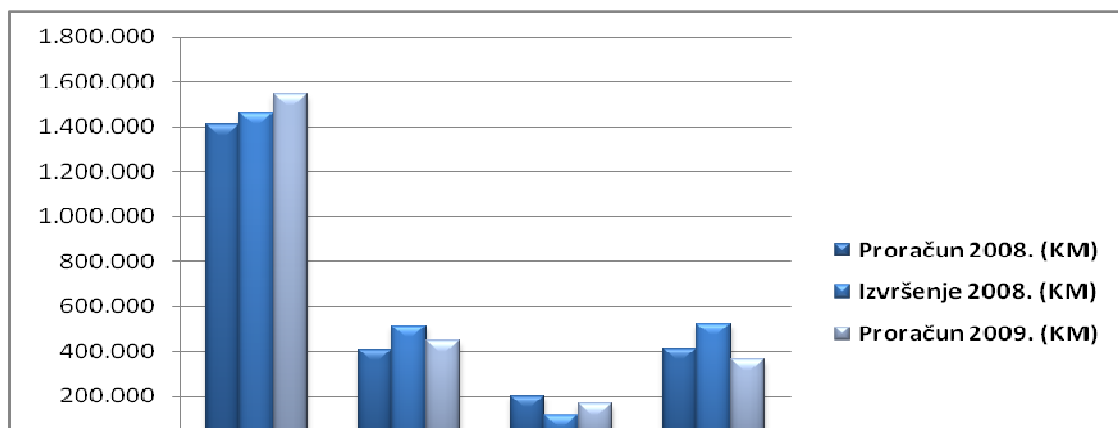
<sup>19</sup> Ovdje nisu unata sredstva za Crveni križ, Športski savez Široki Brijeg, Udrugu obitelji poginulih branitelja DR, HVIDR-a i Udrugu dragovoljaca i vet. DR jer su to udruge koje se uglavnom financiraju iz proračuna i imaju svoje neke stalne aktivnosti koje se ponavljaju iz godine u godinu. Ukupni grant neprofitnim organizacijama u 2008. godini iznosio je 176.765,93 KM, a u 2009. je za sve neprofitne organizacije planirano 186.000 KM.

<sup>20</sup> Ostale općine/gradovi su: Banja Luka, Bihać, Bugojno, Doboј, Građanica, Laktaši, Maglaj, Mrkonjić Grad, Novi Grad Sarajevo, Travnik, Velika Kladuša, Višegrad, Zenica

Na kraju 2008. godine broj zaposlenih u lokalnoj upravi je bio 87, što znači da na jednog službenika u općini Široki Brijeg dolazi 302 građanina.

U protekloj godini je za plaće i troškove lokalne uprave izdvojeno ukupno 1.969.866,54 KM ili 23,28% proračuna, od čega na bruto plaće i naknade 1.458.339,15 KM i naknade troškova zaposlenih 511.527,39 KM.

Iznos vijećničkog paušala je 200,00KM, a za nazočnost na sjednici Općinskog vijeća vijećnici primaju i dodatnih 150,00 KM bez obzira koliko je sjednica održano u tijeku mjeseca.



Uvođenje sustava upravljanja kvalitetom, prema normi ISO 9001:2008, u radu tijela uprave, predviđen je prema Strategiji razvitka općine Široki Brijeg, kao jedan od projekata za srednjoročno razdoblje (do 2015.), te iako se prijedlog odluke o uvođenju ovog sustava upravljanja našao na sjednici OV-a u prvom polugodištu 2009. godine, ista nije dobila potrebnu većinu jer je prema mišljenju koje je dostavio načelnik na prijedlog ove odluke, ovaj projekt preuranjen, odnosno nije uvršten u prioritetne projekte za 2009. godinu.

Izgradnja moderne šalter sale za pružanje usluga građanima završena je upravo u prvom polugodištu 2009. godine, te je tako i građanima ove Općine omogućeno da primaju bržu i kvalitetniju uslugu od strane lokalne administracije. Ovo je posebno bitno za poslovne ljude za koje je od posebnog interesa poboljšanje procedure registracije poslovnih subjekata i izdavanja lokacijskih, građevnih i uporabnih dozvola.

Početakom 2009. godine usvojena je Odluka Općinskog vijeća prema kojoj bi se sjednice Vijeća trebale prenositi putem elektronskih medija (lokalne radio postaje), a također je omogućeno i izravno praćenje sjednica OV-a putem službene web stranice Općine.

Kada je riječ o dostupnosti načelnika općine Mire Kraljevića svojim sugrađanima, načelnik nema redovne i planski utvrđene sastanke sa građanima, međutim, ono što je ovdje zaista vrijedno pohvaliti jeste činjenica da načelnik u svom uredu stoji građanima na raspolaganju svakodnevno u tijeku radnog vremena. Također



je ovdje potrebno istaknuti kako je načelnik svojim sugrađanima dostupan i putem svog bloga<sup>21</sup> koji se redovno ažurira, a načelnik vrlo otvoreno i izravno odgovara na sve postavljene upite na ovoj stranici. Ovime je načelnik Miro Kraljević pokazao da je otvoren za medije nove generacije, te se tako i (ne)izravno otvorio i obratio i mlađim sugrađanima koji preferiraju ovaj vid komunikacije. Ono što je također bitno spomenuti je i službena web stranica Općine Široki Brijeg<sup>22</sup> koja se također ističe ažurnošću i dostupnošću podataka kao npr. službenih dokumenata općine (Službeni glasnik, statut, informativni bilten i sl.), te svih važnijih informacija o radu lokalne uprave i dešavanja u Općini. Putem web stranice zainteresirani građani mogu sve pritužbe, komentare, prijedloge i upite izravno uputiti na Ured načelnika.

U Općini Široki Brijeg djeluju 24 mjesne zajednice i sve one imaju svoje organe, a Općina je za rad mjesnih zajednica u protekloj godini izdvojila 1% Proračuna ili točnije 84.621,43 KM. U 2009. Godini je planiran iznos od 80.000 KM za rad mjesnih zajednica u Općini Široki Brijeg.

Prosječno vrijeme potrebno za izdavanje građevnih dozvola za izgradnju objekata cca. 35 dana, a pristojba za izdavanje građevne dozvole iznosi 0,5% od vrijednosti objekta iskazanog u troškovniku projektne dokumentacije.

Renta za položajnu pogodnost objekta se plaća u sljedećim iznosima: 20KM po m<sup>2</sup> korisne površine objekta za V-tu građevnu zonu; 30KM po m<sup>2</sup> korisne površine objekta za IV-tu građevnu zonu; 40KM po m<sup>2</sup> korisne površine objekta za III-ću građevnu zonu; 50KM po m<sup>2</sup> korisne površine objekta za II-gu građevnu zonu; 60KM po m<sup>2</sup> korisne površine objekta za I-u građevnu zonu.

U Općini Široki Brijeg djelimično postoji uredna prostorno-planska dokumentacija koja odgovara sadašnjim potrebama razvoja društva.

Na 13. Sjednici OV-a 30.06.2009. godine usvojena je Odluka o pristupanju izradi prostornog plana Općine Široki Brijeg s ciljem osiguranja odgovarajućeg usmjeravanja gospodarske aktivnosti i stvaranja pretpostavki za skladan razvoj svih područja Općine, te utvrđivanje politike zaštite i unapređenja čovjekove okoline i održivog razvoja.

Ostali indikatori na koje smo obratili pažnju prilikom uvodnog snimanja stanja u općini kada je riječ o kvaliteti usluga koje općinske vlasti pružaju i kvaliteti življenja građana u općinama:

tržišna cijena kvadrata stambenog prostora u centru i periferiji (A i B zona)	periferija cca.1400KM, centar: cca. 1600 KM
tržišna cijena kvadrata poslovnog prostora u centru i periferiji (A i B zona)	periferija cca: 1500KM; centar: cca. 2000 KM
visina komunalnih taksi	komunalna naknada za gospodarske subjekte plaća se prema formuli $Kn = Kz \times m^2 \times B$ Kz – koeficijent zone Kn – koeficijent namjene m <sup>2</sup> – površina poslovnog prostora B - vrijednost boda (0,15);

<sup>21</sup> <http://mirokraljevic.blog.hr>

<sup>22</sup> [http://www.sirokibrijeg.ba/index.php?option=com\\_frontpage&Itemid=207](http://www.sirokibrijeg.ba/index.php?option=com_frontpage&Itemid=207)

cijena ovjere dokumenata u Gradskoj upravi	1-KM/1stranica, 2-KM jedan potpis na ugovoru
cijena izdavanja izvoda iz matičnih knjiga	uvjerenje o državljanstvu: 5KM ostali dokumenti ( rodni ,vjenčani list , i dr): 2-KM
cijena vjenčanja u radno vrijeme i van radnog vremena	50 KM

U 2009. godini usvojena je nova odluka o porezu na tvrtku ili naziv kojom se mijenja dosadašnji način naplate ove vrste prema djelatnosti. Ranija odluka nije utemeljena na ustavu FBiH, te je bila diskriminirajuća iz razloga jer je bila zasnovana na vrsti djelatnosti, a prema novoj odluci porez će se plaćati ovisno od toga je li osoba pravni ili fizički subjekt, a iznos će također ovisiti i o tome nalazi li se unutar urbanističkog plana Općine ili izvan njega. Tako će primjerice svi poslovni subjekti registrirani kao pravne osobe plaćati 1200 KM kada imaju istaknutu tvrtku ili naziv unutar područja obuhvata urbanističkog plana Općine Široki Brijeg, a 800 KM izvan plana. Sve fizičke osobe registrirane za obavljanje djelatnosti će plaćati po 200KM unutar urbanističkog plana, a po 100 KM izvan istoga. Odgovarajući iznos poreza na tvrtku ili naziv se može umanjiti poreznom obvezniku koji se bavi djelatnostima poticanim od Općine.

Bruto plaće i naknade	1.409.450	1.458.339,15	1.545.800	---
--------------------------	-----------	--------------	-----------	-----

Administrativni aparat, njegova glomaznost i troškovi značajno variraju u posmatranim općinama i gradovima. Općine sa najvećim brojem zaposlenika su Mostar, Bihać i Trebinje, gdje već na 200 stanovnika dolazi 1 općinski službenik. U općinama Federacije BiH prosječno je na 330 stanovnika zaposlena 1 osoba u administraciji, dok je taj broj u Republici Srpskoj nešto povoljniji i iznosi 390 stanovnika na 1 zaposlenog<sup>24</sup>. Ovaj broj zaposlenih u lokalnoj administraciji u BiH daleko je od standarda kojem teže europske i zemlje okruženju od 1-1,5 promila<sup>25</sup> u odnosu na broj stanovnika. U Sloveniji je, na primjer, na 460 stanovnika zaposlena je 1 osoba u lokalnoj administraciji. Ovome su se, među posmatranim općinama, približili u Zenici i Travniku, gdje na 410, odnosno 500 stanovnika dolazi 1 zaposleni u lokalnoj upravi.

Istovremeno, za plaće i naknade zaposlenih najveća izdvajanja u odnosu na ukupan proračun su u Mostaru, Širokom Brijegu i Foči (22-23%), dok su najmanja opterećenja u Banjaluci, Travniku, Trebinju i Bihaću, i iznose do 15%. Kada su u pitanju naknade u lokalnim parlamentima, ubjedljivo na prvom mjestu po visini primanja su dobojski odbornici, sa mjesečnim dodatkom od čak 1.500 KM<sup>26</sup>, a zatim slijede Banjaluka, Bijeljina i Tuzla. Pored redovnih primanja, odbornici i vijećnici ostvaruju i dodatna primanja na osnovu učešća u radu u raznim komisijama. Najskromnija primanja imaju lokalni parlamentarci u Mostaru, Livnu, Travniku, Širokom Brijegu i Foči, čije su mjesečne naknade u rasponu od 200 do 350 KM. Nakon iznesenih brojki nameće se i logično pitanje da li odbornici SO Doboj rade 7 puta bolje i kvalitetnije za svoje građane od vijećnika u Livnu, pošto su im primanja u tolikoj mjeri veća?

Nasuprot ovome, kada treba izdvojiti sredstva za rad organa mjesnih zajednica, odbornici i vijećnici nisu baš široke ruke, pa tako u Bijeljini i Trebinju sredstva za ovu namjenu ne prelaze 0.1% od lokalnog proračuna.

Banjaluka	163.000.009	1,8	0,1	0,13	0,2	12	850
Bihać	44.340.635	1,5	0,5	0,5	0,5	15	500
Bijeljina	54.438.621	1,7	1,9	0,13	0,06	16	700
Doboj	45.000.000	1,1	0,3	0,3	0,3	18	1.500
Foča	8.150.000	2	0,9	0,7	0,25	22	350
Livno	11.448.000	2,6	0	0,3	0,02	18	100 <sup>27</sup>

<sup>23</sup> Proračuni i poreznja pravljena su na osnovu podataka u planovima proračuna za 2008. koji su bili na snazi u prosincu 2008.

<sup>24</sup> „Izveštje o napretku reforme javne uprave u BiH“, CHP Doboj, 2007.

<sup>25</sup> Izvor: Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu Srbije

<sup>26</sup> Ovaj iznos smanjen je u 2009. godini za 15%, ali i dalje predstavlja enormno viši iznos nego u ostalim općinama

<sup>27</sup> Plus 120 KM po održanoj sjednici

Mostar	56.358.000	4,5	0,4	0,4	0,05	23	200 <sup>28</sup>
N. Sarajevo	37.595.000	0,67	0,4	0,3	0,14	17	400
Pale	11.346.294	2	0	1,26	0,09	18	500
Š. Brijeg	8.461.400	2,3	0	0,9	1	23	200 <sup>29</sup>
Travnik	13.621.000	4,9	0,4	0,4	0,4	14	300
Trebinje	22.305.578	2	0,2	0,5	0,07	15	500
Tuzla	65.961.705	3,4	0	0,5	0,8	19	700
Zenica	42.600.000	1	0,2	n.p.	0,4	20	400

U oblasti putne infrastrukture, za izgradnju novih i rekonstrukciju postojećih asfaltnih puteva izdvajanja iz lokalnih proračuna najveća su bila u Bihaću, čak 20% od ukupnog proračuna, a najniža u Mostaru, nešto ispod 3%. Većina općina drži prosjek oko 8% od proračuna općine za ovu namjenu.

U športsku infrastrukturu u 2008. godini najviše su planirale uložiti općine Zenica (čak 30%), N. Sarajevo (14%) i Travnik (7,5%), a od ostalih ih izdvaja ulaganje u kapitalne objekte kao što je športska dvorana. Ne zaostaje ni općina Tuzla koja je u 2008. g. planirala utrošiti 1,3 mil. KM u športsku infrastrukturu. Specifično za općinu Foča je što je umjesto planiranih 500.000 KM za ovu namjenu utrošeno oko 3 puta više, a općina Novo Sarajevo umjesto planiranih 14% potrošila je svega oko 2,5%. Od posmatranih općina, najmanja izdvajanja za športske organizacije imale su općine Novo Sarajevo, Livno i Doboj.

Za institucije kulture najveća izdvajanja obezbijeđena su u proračunima Mostara i Travnika, preko 4,5%. Ovaj podatak za Mostar ipak treba uzeti sa rezervom jer iako planirana sredstva za 2008. godinu spadaju među veća izdvajanja za kulturu u promatranim općinama, aktualno stanje u Mostaru nam daje jednu sasvim drugu (katastrofalnu) sliku o stanju u kojem se nalaze institucije iz oblasti kulture u Gradu Mostaru. Ove su institucije usljed nedostatka sredstava u 2009. godini bile prisiljene zatvoriti svoja vrata za posjetitelje. Za infrastrukturne objekte iz oblasti kulture izdvajanja iz lokalnih proračuna bila su prilično mala, u prosjeku 0,3%. Jedino je općina Bijeljina planirala kreditna sredstva od oko 1 mil. KM u 2008. za izgradnju Centra za kulturu na lokaciji današnjeg Doma omladine, ali građevinski radovi na tom objektu još nisu započeli. Za projekte nevladinih organizacija, veoma mala sredstva izdvajaju općine Banjaluka i Bijeljina, svega 0,14% od svojih proračuna.

Banjaluka	163.009.000	0,9	4,5	4 <sup>30</sup>	1	12	1,9	1,9
Bihać	44.340.635	0,78	2,7	2	0,3	21	3	2
Bijeljina	54.438.621	1,7	3,2	8,6	0,5	7,9	3,4	0,2
Doboj	45.000.000	0,3	8	6	4	8	1,4	0,2

<sup>28</sup> Plus 100 KM po održanoj sjednici

<sup>29</sup> Plus 150 KM mjesečno za jednu ili više održanih sjednica u toku mjeseca.

<sup>30</sup> Stavka ne uključuje iznos od 6,1 mil KM ili 3,8% od ukupnog proračuna koji se izdvaja za predškolsko obrazovanje

Foča	8.150.000	1,2	7,2	3	2	10	3	6,7
Livno	11.448.000	0,07	4,1	6,9	0,5	7,3	1,2	0,7
Mostar	56.358.000	0,25	1,9	4,5	0,4	2,7	2,2	0
N. Sarajevo	37.595.000	0,87	0,81	0,38	0,88	7,7	0,25	14
Pale	11.346.294	0,26	3,14	0,7	0,25	18,2	2,5	0,6
Š. Brijeg	8.461.400	0,6	2,9	5,7 <sup>31</sup>	0,5	6,5	2,8	0
Travnik	13.621.000	0,15	2,2	4,4	0,9	11	1,6	7,5
Trebinje	22.305.578	1,6	5,7	4,3	0,3	7	3	0,3
Tuzla	65.961.705	0,15	0,8	0,15	0,2	9,4	2,7	5,6
Zenica	42.600.000	0,3	7	0,3	0,01 <sup>32</sup>	8,7	1,8	30

U oblasti obrazovanja, općine najvećim dijelom nemaju obavezu izdvajanja proračunskih sredstava, ali ih zakon o lokalnoj samoupravi ne sprječava da to rade u interesu građana. Tako imamo situaciju da općine Novo Sarajevo, Zenica, Tuzla i Pale izdvajaju manje od 1% za obrazovanje, dok općine Bijeljina, Trebinje i Travnik izdvajaju oko 4,5% iz svojih proračuna za obrazovanje. Uzme li se u obzir i kreditni aranžman općine Bijeljina za izgradnju Centra za visoko obrazovanje u 2008. godini, taj postotak u ovoj općini iznosi čak 8,6%. Općina Široki Brijeg izdvaja 5,7% za obrazovanje, ali istovremeno ima enormno visoka izdvajanja za prijevoz učenika, 7,6% od ukupnog proračuna ili oko 640.000 KM. Za studentske stipendije, lokalne uprave izdvajaju u prosjeku 0,5% od svojih proračuna, a izuzetak je Doboj koji je u 2008. planirao 4% proračuna općine u svrhu stipendiranja.

Po pitanju primarne zdravstvene i socijalne zaštite, nalazi govore o veoma različitoj slici u posmatranim općinama. Lokalne vlasti najviše sredstava za zdravstvo u 2008. godini izdvojile su u Bijeljini i Trebinju, preko 1,6% od lokalnih proračuna. Uzme li se u obzir i kreditno zaduženje općine Bijeljina za izgradnju nove bolnice, taj postotak penje se na čak 4% izdvajanja za zdravstvo. Većina ostalih posmatranih općina za ovaj sektor izdvaja manje od 0,5%. Za očekivati je da općine u RS za zdravstvo izdvajaju nešto više nego u FBiH zbog različite nadležnosti, ali ta razlika nije primjetna. Istovremeno, u općinama Tuzla, Doboj i Široki Brijeg, na jednog ljekara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti dolazi manje od 800 stanovnika, dok je u Banjaluci i Livnu taj broj veći od 2.600, što je zabrinjavajuće. U Republici Srpskoj, prema Projektu obiteljske medicine, predviđeno je maksimalno 2.000 stanovnika na jednog ljekara obiteljske medicine. Najviše vozila hitne pomoći u odnosu na broj stanovnika građanima je na raspolaganju u općini Travnik, čak 11, dok mnogo veći gradovi kao što su Banjaluka i Zenica, raspolažu sa svega 5 vozila.

U oblasti socijalne zaštite, za centre za socijalni rad najveća proračunska izdvajanja imaju općine Doboj, Zenica i Foča sa preko 7% od ukupnih sredstava općinskog proračuna, dok Tuzla izdvaja oko 1%.

Kada je u pitanju zaposlenost, najteža situacija bila je na području općine Livno, gdje na 8 stanovnika dolazi 1 zaposlena osoba. Ova općina u svom proračunu za 2008. godini nije izdvojila sredstva za izravne poticaje tvrtkama za zapošljavanje novih radnika, dok se u obezbijeđenim poticajima te vrste ističu općine Bijeljina i

<sup>31</sup> Stavka ne uključuje iznos od 640.000 KM ili 7,6% od ukupnog proračuna koji se izdvaja za prijevoz učenika, i procenutalno je najveći u poređenju sa ostalim općinama

<sup>32</sup> Najveći broj studenata stipendira se sa nivoa ZE-DO kantona

Banjaluka. Općina Bijeljina obezbijedila je poticajna sredstva od 3.000-5.000 KM po novozaposlenom radniku, čime su zaposlene 44 osobe. Pored toga, izdvojena su i sredstva za financiranje troškova registracije novih poduzeća i uvođenje standarda kvaliteta.

Općina Banjaluka prednjačila je u izravnim poticajima za zapošljavanje povratnika, čime je zaposleno 30 ljudi uz poticaje oko 4.000 KM po radniku, a preko poslovnih banaka plasirana su i povoljna kreditna sredstva poduzećima uz uvjet zapošljavanja novih radnika. Prema nalazima do kojih je došao CCI, najpovoljnije stanje po broju zaposlenih osoba bilo je u u općinama Novo Sarajevo, Banjaluka i Trebinje, gdje je na 3,5 stanovnika zaposlena 1 osoba.

Banjaluka	227.046	3,7	<u>2.700</u>	330
Bihać	61.191	4,9	1.275	<u>200</u>
Bijeljina	110.300	4,6	1.115	395
Doboj	81.426	4,5	700	380
Foča	25.759	4,6	1.075	290
Livno	32.161	<u>8</u>	<u>2.680</u>	330
Mostar	111.116	4,3	1.155	<u>190</u>
N. Sarajevo	73.379	3,1	770	300
Pale	27.185	3,9	1.400	320
Široki Brijeg	26.252	6	770	300
Travnik	55.217	4,7	1.040	500
Trebinje	30.729	3,2	1.230	190
Tuzla	131.464	4	700	300
Zenica	130.031	4,8	2.000	410

U oblasti komunalnih usluga, nalazi CCI govore da u 14 posmatranih općina, najskuplju vodu piju građani Tuzle, sa cijenom od 1,24 KM/m<sup>3</sup>, uz dodatne troškove od 0,35 KM za kanalizaciju. Za razliku od Tuzle, građani Zenice vodu plaćaju svega 0,40 KM/m<sup>3</sup>, uz dodatnih 0,20 KM za kanalizaciju, što je u poređenju sa Tuzlom 3 puta jeftinije. Međutim, općina Tuzla uložila je velike napore za stabilizaciju sustava vodosnabdijevanja, i od 2008. godine nema isključenja u sušnim mjesecima. Sve posmatrane općine imaju znatno nižu cijenu kanalizacije od vode, osim općine Bijeljina, gdje je cijena za domaćinstva priključena na novi kanalizacijski sustav ista kao i cijena vode po utrošenom m<sup>3</sup>, i u prosincu 2008. iznosila je 0,77 KM. Lokalne vlasti takvu situaciju opravdavaju ulaganjem sredstava od poskupljenja vode u daljnju izgradnju kanalizacije, međutim to će biti veliki udar na džepove građana, kada se uzme u obzir da će cijena vode, a time i kanalizacije i dalje postupno rasti, a procjene su do razine od oko 1,20 KM po m<sup>3</sup>, što će kada se doda i ista cijena kanalizacije, biti najskuplji vodovodno-kanalizacijski sustav u BiH. Pored toga, općina Bijeljina ima i najskuplju vodu za privredne objekte, koja iznosi 3,16 KM/m<sup>3</sup>, i 2,08 KM za ustanove, a od ove godine trebao bi početi trend izjednačavanja cijene vode za sve kategorije potrošača.

Od posmatranih općina, najjeftinije centralno grijanje plaćaju građani Doboja, 1,52 KM/m<sup>2</sup> tijekom šestomjesečne grijne sezone, dok Banjalučani i Sarajlije grijanje plaćaju skoro duplo više, čak 2,70 KM/m<sup>2</sup>.

Banjaluka	0,58	0,19	<u>2,70</u>
Bihać	0,94	0,20	nema cg
Bijeljina <sup>33</sup>	0,77	<u>0,77</u>	2,40
Doboj	0,43	0,19	1,52
Foča	0,47	0,18	nema cg
Livno	0,77	0,27	nema cg
Mostar	0,87	uklj. u cijenu vode	nema cg
Novo Sarajevo	0,88	0,35	<u>2,78</u>
Pale	0,57	0,22	2,41
Široki Brijeg	0,82	nema kanalizacije	nema cg
Travnik	<u>0,94</u>	<u>0,47</u>	1,94
Trebinje <sup>34</sup>	0,67	0,15	nema cg
Tuzla	<u>1,24</u>	0,12	1,72
Zenica	0,40	0,50	2,24

Napominjemo da u oblasti komunalnih usluga cijena nije jedini parametar koji treba imati u vidu. Za kvalitet života građana jedne lokalne zajednice od velike je važnosti izgrađenost i kvalitet komunalnih mreža, odnosno postotak građana obuhvaćen određenim uslugama i kvalitet usluga koje im se pružaju. I, u tom kontekstu, ono čime se bavi ovaj projekat – uticaj lokalne vlasti na poboljšanje svih tih parametara.

Kratice korištene u tabelama:

KULT.ORG. – Organizacije iz oblasti kulture

KULT.INFR. – Infrastrukturni objekti iz oblasti kulture

NVO – Projekti nevladinih organizacija

MZ – Mjesne zajednice

LA – Lokalna administracija

SO/OV – Skupština opštine/Općinsko vijeće

ZDRAV. – Zdravstvo

CSR. – Centar za socijalni rad

<sup>33</sup> U 2009. došlo je do poskupljenja vode i kanalizacije, pa je cijena za doma instva 0,89 KM/m<sup>3</sup>

<sup>34</sup> U 2009. došlo je do poskupljenja, pa je trenutna cijena 0,71 KM/m<sup>3</sup> za vodu, odnosno 0,18 KM/m<sup>3</sup> za kanalizaciju

OBRAZ. – Obrazovanje

STIPEND. – Stipendije

ŠPORT.ORG. – Športske organizacije

ŠPORT.INFR. – Športska infrastruktura

OAS – Općinska administrativna služba

Dugoročna strategija razvitka Općine Široki Brijeg postoji od 2006. godine, što je svakako pozitivna činjenica za ovu Općinu, jer se njome osigurava da se razvoj ove općine odvija planski, sa jasno definiranim ciljevima.



realizacije velikog dijela važnijih projekata. Zbog svega toga, Načelnik smatra da stalna obuka i usavršavanje visokoobrazovanog kadra i jačanje stručnih kapaciteta lokalne uprave od velike važnosti.

Plan rada načelnika za 2009. godinu se sastoji od pregleda glavnih aktivnosti po razvojnim ciljevima definiranim u Strategiji razvitka Općine Široki Brijeg, a dijele se na:

1. Gospodarstvo
2. Lokalni razvoj i infrastrukturni projekti,
3. Uređenje i zaštita okoliša,
4. Područje obrazovanja, kulture i športa,
5. Unutarnja organizacija i učinkovitost uprave.

Plan rada načelnika za 2009. godinu sadrži i osvrt na Program rada za razdoblje od 2009. do 2012. godine. U 2009. godini izvršit će se ažuriranje Strategije razvoja i izrada Plana trogodišnjih kapitalnih investicija. Ti dokumenti će u većoj mjeri definirati i okvirni Program rada Općinskog načelnika za navedeno razdoblje. Okosnica tog programa će biti sljedeće programske aktivnosti:

- ❖ Realizacija započetih i planiranih projekata u oblasti vodoopskrbe, odvodnje i zbrinjavanja otpadnih voda (vodovodi, pročistač otpadnih voda, kolektori i kanalizacija)
- ❖ Donošenje i usvajanje prostorno-planske dokumentacije (novi prostorni plan, urbanistički plan)
- ❖ Izgradnja putne infrastrukture sukladno prometnoj studiji, prostorno-planskoj dokumentaciji i utvrđenim prioritetima
- ❖ Stvaranje pretpostavki i povoljnijeg okruženja za daljnji gospodarski razvitak u cjelini s posebnim naglaskom na poljoprivrednu proizvodnju i ruralni razvitak
- ❖ Provedba više projekata iz oblasti uređenja i zaštite okoliša, zaštite izvorišta vode i podizanje standarda u komunalnom gospodarstvu kroz projekte javno-privatnog partnerstva
- ❖ Izgradnja novih školskih objekata, gradskog kolodvora i drugih javnih sadržaja sukladno detaljnim planovima i utvrđenim prioritetima
- ❖ Dovršetak reorganizacije rada upravnih službi, daljnje jačanje kapaciteta lokalne samouprave (posebno s aspekta potreba u sklopu postupka približavanja EU) i dosljedna provedba strateških dokumenata o partnerstvu s građanima.

Rekonstrukcija puta Knešpolje – Kruševo (dionica Jare-Ljuti Dolac)	nastavak rekonstrukcije na dionici kroz Ljuti Dolac	Tijekom godine po osiguranju sredstava	Projekt se rješava u fazama, trenutno u zadnjoj fazi (izrađen dio Ljutog Dolca)
Izgradnja puta Trn-	Izgradnjom ove dionice	Tijekom godine po	Realizirano djelimice, dio puta od Vagana do magistralne ceste

<sup>35</sup> Zaključno sa 01.10.2009.

Vagan-Puringaj	puta bi se značajno smanjio prometni čep na magistralnoj cesti i gradu	osiguranju sredstava	stavljen u funkciju
Izgradnja puta Trn-Mokro	Projektantska procjena troškova	Izrada glavnog projekta, snimanje terena, priprema gradilišta do kraja 2009. godine	U završnoj fazi izrada glavnog projekta
Izgradnja osnovne škole Lise	Rušenje starih objekata, zemljani radovi, grubi građevinski radovi	Do kraja 2009.	U tijeku
Dogradnja i rekonstrukcija osnovne škole u Klancu	Dogradnja 5 učionica sa pratećim sadržajima	Tijekom godine po osiguranju sredstava	U završnoj fazi - uskoro gotova
Dogradnja i rekonstrukcija osnovne škole u naselju Trn	Izrada krova i uređenje i oprema učionica	Tijekom godine po osiguranju sredstava	Realizirano
Rekonstrukcija područnih škola na području općine Široki Brijeg	Osnovne škole Rujan, Kočerina, Buhovo, Crnač, Dužice i Izbično	---	OŠ Dužice – realizirano OŠ Crnač- realizirano OŠ Izbično - realizirano OŠ Rujan – u tijeku OŠ Kočerina – u završnoj fazi OŠ Buhovo - još uvijek nisu osigurana sredstva
Regionalni vodovod Široki Brijeg	Pojedinačni projekti opisani u dodatku	Tijekom godine po osiguranju sredstava	U tijeku
Kanalizacijski sustav Široki Brijeg	Izgradnja kolektora B	Tijekom godine po osiguranju sredstava	Osiguran jedan dio sredstava, pripremni radovi u tijeku. Također se ide u aranžman sa Europskom investicijskom bankom za izgradnju svih (5) glavnih kolektora
Nogostup uz mag. Cestu M6.1 Dobrič-Knešpolje L.-3,8 km	Izrada glavnog projekta	Nominirano prema Federalnoj direkciji za ceste	Realiziran projekt kroz Dobrič (nogostup i javna rasvjeta)
Brza cesta Mostar-Š. Brijeg-Grude	Izrada glavnog projekta	Nominirano prema Federalnoj direkciji za ceste	Čeka se uvrštenje u plan Federalne direkcije za ceste
Šalter sala u općini	Izvođenje građevinskih radova	Tijekom godine po osiguranju sredstava	Realizirano
Gradska mrtvačnica	Dovršetak izgradnje	Tijekom godine	Realizirano

	projekta		
--	----------	--	--

Analizirajući podatke vezano za komunalne usluge u Općini Široki Brijeg na kraju 2008. I prvom polugodištu 2009. godine, možemo zaključiti da su komunalne usluge na nedovoljnoj razini kvalitete, te su nešto na čemu će općinske vlasti u Širokom Brijegu morati intenzivno poraditi, a osobito na izgradnji kanalizacijske mreže i stabilizaciji vodoopskrbnog sustava. Isto se odnosi i na prometnu infrastrukturu koja trenutno nije na zadovoljavajućoj razini i ne može podmiriti sve potrebe građana ove općine.

Budući da općina Široki Brijeg nema izravne poticaje u Proračunu za zapošljavanje radnika kao ni programe odrađivanja pripravničkog staža, lokalna vlast bi, u narednom periodu, trebala ozbiljno da preispita svoju politiku u ovoj oblasti.

Općinske vlasti bi se trebale koncentrirati na privlačenje investicija iz privatnog sektora i kreiranje pozitivnog gospodarskog okruženja, jer je tako moguće doprinijeti razvoju općine i utjecati na smanjenje stope nezaposlenosti.

Odluka o pristupanju izradi prostornog plana Općine Široki Brijeg koja je donesena s ciljem osiguranja odgovarajućeg usmjeravanja gospodarske aktivnosti i stvaranja pretpostavki za skladan razvoj svih područja Općine, predstavlja jedan značajan pomak u razvoju ove općine.

Kada je riječ o primarnoj zdravstvenoj zaštiti u Općini Široki Brijeg na jednog liječnika otpada cca. 770 stanovnika, što i nije loš prosjek u poređenju sa promatranim općinama, no u poređenju sa prosjekom u regionu gdje oko 2,7 liječnika otpada na 1000 stanovnika, a u zemljama EU čak 3,8 liječnika na 1000 stanovnika, ovakvo stanje ne možemo tretirati kao dobro. Iako zdravstvena zaštita nije u izravnoj nadležnosti općine, lokalna vlast mora u resornom ministarstvu lobirati kako bi se ovaj problem žurno riješio, a i ugledati se na druge općine, koje problem nadležnosti nije spriječio da izdvoje značajna sredstva za ovu oblast, u cilju poboljšanja kvaliteta života svojih građana, ne čekajući da li će nadležni nešto učiniti ili ne.

U Općini Široki Brijeg ne postoji javna kuhinja kao ni izgrađene stambene jedinice za socijalno ugrožene, što je svakako nešto čemu će lokalna vlast trebati posvetiti vrijeme i sredstva u budućnosti.

Općina Široki Brijeg je za obrazovanje u protekloj godini iz ukupnog Proračuna izdvojila 13,3% (uključujući i izdatke za prijevoz učenika, na koje otpada 7,6%), iz čega je vidljivo da ista značajan dio proračunskih sredstava izdvaja za obrazovanje.

Kada je riječ problematici vezanoj za prijevoz učenika osnovnih i srednjih škola, općina treba nastaviti urgirati i lobirati kod resornog ministarstva kako bi se prijevoz učenika srednjih škola financirao sa nivoa kantona, što je ujedno i u skladu sa zakonom.

Šport se u Širokom Brijegu, baš kao i kulturne manifestacije, u zadnjih par godina sve više razvija, a Široki Brijeg se sve više nameće kao regionalni kulturni i športski centar, i općina iz koje niču brojni športski talenti, te bi u skladu s time općina trebala ulagati više sredstava u razvoj kulture i športa i gradnju potrebne infrastrukture, jer bi time mogla privući i brojne međunarodne športske manifestacije upravo u ovaj kraj.

Općina Široki Brijeg obiluje brojnim turističkim potencijalima, a i njen geografski položaj predstavlja veliku prednost u tranzitnom turizmu. Iako razvoj i promocija turizma nije u izravnoj nadležnosti općine, sve ove potencijale bi lokalna vlast trebala iskoristiti za promociju ove općine i privlačenje turista u istu. Ujedno bi ista što više trebala lobirati u resornom ministarstvu kako bi se ovi potencijali u općini što više razvili.

Projekt Jačanje lokalne demokracije u koji se uključila i Općina Široki Brijeg trebao bi doprinijeti boljoj suradnji i jačanju odnosa između općine i organizacija civilnog društva u svrhu boljeg pružanja usluga i zadovoljenja potreba lokalnog stanovništva. Kroz ovaj projekt trebala bi se uspostaviti trajna suradnja i partnerstvo između organizacija civilnog društva i lokalnih organa. Na općini ostaje da pokaže koliko će zaista energije i sredstava uložiti u sprovođenje jedne ovakve inicijative, a na lokalnim nevladinim organizacijama je da od lokalnih vlasti zahtijevaju da ih se uključi u što više procesa odlučivanja u općini, te da tako povećaju učinkovitost lokalnih vlasti, ali i da poboljšaju kvalitetu življenja u općini.

Dugoročna strategija razvitka Općine Široki Brijeg postoji od 2006. godine, te je ovo svakako jedna pohvalna činjenica za ovu Općinu jer se ovime osigurava da se razvoj ove općine odvija planski i strateški sa jasno definiranim ciljevima.

Transparentnost rada lokalne vlasti je znatno povećan usvajanjem Odluke Općinskog vijeća prema kojoj bi se sjednice Vijeća trebale prenositi putem elektronskih medija (lokalne radio postaje), a također je omogućeno i izravno praćenje sjednica OV-a putem službene web stranice Općine, koja je izuzetno kvalitetno kreirana i čijim je redovnim ažuriranjem posjetitelju omogućeno da bude u tijeku svih zbivanja u općini.

Kada je riječ o dostupnosti načelnika općine Mire Kraljevića svojim sugrađanima, ono što je ovdje zaista vrijedno pohvaliti jeste činjenica da načelnik u svom uredu stoji građanima na raspolaganju svakodnevno u tijeku radnog vremena, a za građane koji su okrenuti ka modernijim načinima informiranja, načelnik posjeduje i vlastiti blog na kojem piše o aktualnim zbivanjima u općini, ali i pruža odgovore na pitanja i komentare koje građani mogu putem ovog bloga uputiti na načelnika.

Općenito se može reći da razvoj Općine Široki Brijeg ide u pozitivnijem smjeru, a kvaliteta življenja u Općini Široki Brijeg je trenutno na nekoj srednjoj razini, no u Općini postoje brojni potencijali koje bi lokalna vlast mogla i trebala iskoristiti – prije svega poduzetnički duh po kojem su širokobriježani poznati - kako bi se život građana na ovom području učinio kvalitetnijim i bogatijim.

HSP BiH-Đapić-Dr.Jurišić
Nedjeljko Bokšić
Borislav Grbešić
Josipa Petrović
Marko Martinović
Narodna stranka Radom za boljitak
Frano Leko
Krešimir Šakić
Matea Ivanković-Lijanović
Ante Ivanković-Lijanović
Mario Alpeza
Blagica Ljubić
Ivan Šakota
Blagica Slišković
Rade Šakić
Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine
Ante Čolak

Pavao Čolak
Irena Mandić
Pero Kožul
Eugen Zeljko
Dinko Grbešić
Josip Kožul
Velimir Mabić
Ivo Pavković
Hrvatska demokratska zajednica 1990
Ruža Sopta
Ivo Jurilj-Čiko
Božo Zovko-Botana






- prati i izvršava propise i analizira stanje kao i poduzima mjere u oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, kulture i športa
- surađuje sa ustanovama iz oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja
- brine se o provođenju propisa iz oblasti rada, radnih odnosa, socijalne skrbi i obitelji koje donose općinske službe i tijela
- vrši nadzor nad radom humanitarnih organizacija na području propisanih oblasti
- prati stanje i poduzima mjere u oblasti zdravstvene zaštite pučanstva a koji su propisima stavljeni u nadležnost općini
- prati i izvršava propise i analizira stanje kao i poduzima mjere u oblasti rada i radnih odnosa, socijalne skrbi i obitelji
- obavlja i druge poslove iz nadležnosti odsjeka
- izvršava i osigurava izvršenje zakona i drugih propisa iz oblasti opće uprave
- prati provođenje i izvršavanje propisa o općem upravnom postupku o organizaciji i radu državne uprave i o ostvarivanju prava i izvršavanju obveza građana, poduzeća, ustanova i drugih organizacija pred općinskim službama za upravu
- rješava u upravnim stvarima o pitanjima iz nadležnosti službe
- izvršava upravne i druge poslove iz oblasti građanskih stanja, vođenja općeg biračkog popisa, registriranje mjesnih zajednica i službi za upravu
- obavlja sve personalne poslove kao i poslove u oblasti radnih odnosa za sve uposlene službenike i namještenike
- vodi poslove arhiva službi za upravu, Općinskog vijeća i Općinskog načelnika, te poslove prijema, evidentiranja i otpremanja pošte
- osigurava uvjete za rad mjesnih zajednica te vrši nadzor nad radom mjesnih zajednica u oblasti opće uprave
- prati i izvršava propise i analizira stanje kao i poduzima mjere u oblasti predškolskog, osnovnog i

	<p>srednjeg obrazovanja, kulture i športa</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- brine se o provođenju zakona, uredbi i drugih propisa i općih akata Federacije, županijskih i općinskih organa i drugih tijela iz oblasti prosvjete, kulture i športa</li> <li>- surađuje sa ustanovama iz oblasti predškolskog , osnovnog i srednjeg obrazovanja</li> <li>- obavlja sve poslove sukladno izbornom Zakonu</li> <li>- surađuje s kulturno-umjetničkim društvima i udrugama</li> <li>- surađuje sa športskim klubovima</li> <li>- brine se o provođenju propisa iz oblasti rada, radnih odnosa, socijalne skrbi i obitelji koje donose općinske službe i tijela</li> <li>- vrši nadzor nad zakonitošću rada humanitarnih organizacija na području propisanih oblasti</li> <li>- prati stanje i poduzima mjere u oblasti zdravstvene zaštite pučanstva a koji su propisima stavljeni u nadležnost općini</li> <li>- prati i izvršava propise i analizira stanje kao i poduzima mjere u oblasti rada i radnih odnosa, socijalne skrbi i obitelji</li> <li>- vrši i druge poslove sukladno zakonu i drugim propisima koji joj se stave u nadležnost kao i poslove za koje nije nadležna niti jedna druga općinska služba za upravu</li> </ul>		
	<ul style="list-style-type: none"> <li>-prati i analizira stanje u oblasti za koje je osnovana i poduzima mjere za saniranje stanja</li> <li>-izvršava zakone, uredbe, odluke, pravilnike, naputke i druge opće akte Federacije i Županije</li> <li>-vodi upravno-pravni postupak i izdaje odobrenja za obavljanje gospodarskih djelatnosti</li> <li>-utvrđuje minimalno-tehničke uvjete za početak rada poduzeća i njihovih poslovnih jedinica, te izdaje rješenja za otpočinjanje djelatnosti</li> <li>-obavlja poslove iz oblasti komunalnog gospodarstva</li> <li>-vodi postupak odobravanja cijena usluga iz nadležnosti Općinskog vijeća sukladno utvrđenim</li> </ul>	<p>Predrag Naletilić, pomoćnik Općinskog načelnika</p>	<p>Tel:702 806 702 807</p>

propisima i politikom cijena

-vodi statističke podatke za potrebe općine

-suraduje i vrši nadzor nad radom javnih poduzeća i fondova iz oblasti gospodarstva

-izrađuje prijedloge propisa iz oblasti gospodarstva koje donosi Općinsko vijeće i Općinski načelnik

-vrši inspekcijski nadzor iz oblasti šumarstva, vodoprivrede, poljoprivrede, lova, ribolova, stambeno-komunalne, ugostiteljsko-turističke, tržišne, veterinarske, građevinsko-urbanističke, zaštite okoliša, sanitarne oblasti

-vrši poslove praćenja stanja u oblasti obnove i razvitka

-vodi brigu o prirodnim i poljoprivrednim resursima općine i razvoju programa za unaprjeđenje stanja u ovoj oblasti

-priprema godišnje planove za obnovu, rekonstrukciju i izgradnju objekata kao i ratom oštećenih objekata u skladu s planiranim proračunskim sredstvima

-u suradnji s mjesnim zajednicama, javnim poduzećima, ustanovama, udruženjima, ministarstvima prikuplja prijedloge projekata i koordinira i usuglašava prioritete za realizaciju tih projekata

-prati realizaciju investicionih projekata i projekata obnove na području općine koji se financiraju iz proračuna općine

-izrađuje prijedloge projekata za prezentaciju potencijalnim investitorima i priprema prezentaciju istih

-sudjeluje u pripremi i izradi planova i projekata razvoja Općine, a posebno u oblasti privrede i komunalne infrastrukture

-radi na pripremi i sudjeluje u izreci prijedloga projekata za poboljšanje kvalitete života u Općini

-vrši ažuriranje prioriteta kandidiranih projekata infrastrukture za sufinansiranje većih instanci

-u suradnji s JU Coming prati realizaciju popravke ( sanacije ) lokalnih i nerazvrstanih cesta

-u suradnji sa drugim nadležnim institucijama obavlja poslove iz oblasti privrede, poljoprivrede, komunalne infrastrukture, strateškog razvitka, gospodarstva

-obavlja i druge poslove koji joj se zakonom i drugim propisima stave u nadležnost

Služba ima tri odsjeka

- obavlja upravno-pravne poslove iz oblasti samostalnog privređivanja
- obavlja registraciju odnosno izdaje odobrenja za rad samostalnih radnji i djelatnosti
- izdaje namjensku suglasnost za poslovne prostore
- izdaje uvjerenja o statusu samostalnih radnji i djelatnosti koje se vode u službenoj evidenciji
- obavlja stručne poslove koji se odnose na prikupljanje obradu i analiziranje statističkih podataka
- sudjeluje u izradi kratkoročnih i srednjoročnih strateških planova
- obavlja poslove praćenja gospodarskih kretanja
- izrađuje informacije, izvješća i druge materijale iz oblasti gospodarstva i druge poslove iz svoje nadležnosti
- priprema i izrađuje nacрте normativnih i drugih općih akata iz svoje nadležnosti i obavlja druge poslove iz navedenih oblasti sukladno zakonu
- vrši poslove praćenja stanja u oblasti obnove i razvitka
- vodi brigu o prirodnim i poljoprivrednim resursima općine i razvoju programa za unaprjeđenje stanja u ovoj oblasti
- priprema godišnje planove za obnovu, rekonstrukciju i izgradnju objekata kao i ratom oštećenih

objekata u skladu s planiranim proračunskim sredstvima

-u suradnji s mjesnim zajednicama, javnim poduzećima, ustanovama, udruženjima, ministarstvima prikuplja prijedloge projekata i koordinira i usuglašava prioritete za realizaciju tih projekata

-prati realizaciju investicionih projekata i projekata obnove na području općine koji se financiraju iz proračuna općine

-izrađuje prijedloge projekata za prezentaciju potencijalnim investitorima i priprema prezentaciju istih

-sudjeluje u pripremi i izradi planova i projekata razvoja Općine, a posebno u oblasti privrede i komunalne infrastrukture

-radi na pripremi i sudje

	<ul style="list-style-type: none"> <li>-obavlja plaćanje i prijenos sredstava transakcijskog računa</li> <li>-prati realizaciju izvršenja proračuna po vrstama prihoda i rashoda po korisnicima</li> <li>-sustavno i ažurno evidentira sve proračunske transakcije u okviru prihoda i rashoda Općine</li> <li>-sustavno i ažurno knjiži sve financijske dokumente u glavnoj i pomoćnim knjigama</li> <li>-pravovremeno obavlja zaključna knjiženja po periodičnom i završnom računu</li> <li>-izrađuje tabelarna izvješća i informacije za Općinsko vijeće i Općinskog načelnika i viša državna tijela ( županijska i federalna )</li> <li>-obavlja postupke vezane za provođenje postupka nabave opreme, roba i usluga, sukladno zakonu</li> <li>-obavlja i druge poslove koji joj se zakonom i drugim propisima stave u nadležnost</li> </ul>		
	<ul style="list-style-type: none"> <li>-izvršava i osigurava izvršenje zakona i drugih propisa u oblasti za koje je osnovana</li> <li>-sprovođi utvrđenu politiku o pitanjima iz nadležnosti Službe</li> <li>-vrši statističku obradu podataka o poslovima ta koje je osnovana</li> <li>-rješava u upravnim stvarima o pitanjima iz nadležnosti Službe</li> <li>-vrši analitičko praćenje stanja i kretanja u oblasti za koja je osnovano</li> <li>-stara se o realizaciji proračunskih sredstava odobrenih za djelokrug poslova iz nadležnosti službe</li> <li>-vrši poslove koji se odnose na uređivanje i određivanje naknade za troškove uređenja gradskog građevinskog zemljišta, javnih površina, te renti za dodjelu građevinskog zemljišta radi građenja</li> <li>-vrši stručne poslove u pripremi i provođenju planskih akata i to: prostornog plana općine, urbanističkog plana i detaljnih planova, te drugih dokumenata prostornog uređenja koji su definirani Zakonom o prostornom uređenju</li> <li>-vrši stručne i administrativne poslove za Općinsko vijeće i Općinskog načelnika iz oblasti za koje je osnovano</li> <li>-vrši izradu nacрта akata koje usvaja Općinsko vijeće, daje mišljenja, prijedloge i sugestije kod izrade</li> </ul>	<p>Borislav Zovko, pomoćnik Općinskog načelnika</p>	<p>Tel: 702 809 702 810</p>

	<p>akata koje usvaja Županija i Federacija BiH iz oblasti za koju je osnovano</p> <p>-vrši poslove iz oblasti stambenih odnosa u pitanjima iz nadležnosti Službe</p> <p>-vodi evidenciju o stambenom fondu Općine, raspoloživom stambenom prostoru neophodnom za osiguranje smještaja raseljenih lica, kao i stanova za izdavanje u zakup</p> <p>-vrši poslove iz oblasti privatizacije stambenog fonda Općine</p> <p>-vrši poslove po odredbama Zakona o upravljanju i održavanju zajedničkih dijelova zgrada</p> <p>-vrši poslove iz oblasti zaštite okoliša u pitanjima iz nadležnosti Službe</p> <p>vrši poslove iz oblasti komunalne djelatnosti u pitanjima iz nadležnosti Službe</p> <p>-obavlja i druge poslove koji joj se zakonom i drugim propisima stave u nadležnost</p>		
	<p>-održavanje i izrada katastra zemljišta i katastra nekretnina</p> <p>-vrši ažuriranje katastarskog operata</p> <p>-vrši računalnu obradu podataka operata</p> <p>-vrši diobe posjeda, izrađuje elaborate eksproprijacije ,cijepanje parcela, iskolčavanje parcela</p> <p>-snimanje podzemnih instalacija</p> <p>-održavanje mreže geodetskih točaka</p> <p>-vrši snimanje mikro lokaliteta krupnijih mjerila po ukazanoj potrebi</p> <p>-izvršava i osigurava izvršenje zakona i drugih propisa u oblasti za koju je osnovana</p> <p>-sprovodi utvrđenu politiku u pitanjima iz nadležnosti Službe</p> <p>-obavlja statističku obradu podataka o poslovima iz oblasti za koju je osnovana</p> <p>-obavlja poslove provođenja zakona i drugih propisa iz oblasti imovinsko-pravnih poslova i katastra</p>	<p>Vjekoslav Draškić, pomoćnik Općinskog načelnika</p>	<p>Tel: 702 830</p>

nekretnina

- provodi postupak rješavanja imovinsko-pravnih odnosa na građevinskom zemljištu
  - provodi postupak rješavanja imovinsko-pravnih odnosa nastalih eksproprijacijom nekretnina
  - obavlja određene poslove u postupku privatizacije i restitucije nekretnina
  - razmatra pitanja prava preče kupovine nekretnina i zakupa nekretnina u državnom vlasništvu
  - vrši izradu nacrtu Odluka i drugih akata koje usvaja Općinsko vijeće, daje mišljenja prijedloge i sugestije kod izrade akata koje usvaja Županija i Federacija BiH iz oblasti za koju je osnovano
  - rješava o pravima nad nekretninama u skladu sa zakonom
  - priprema prijedloge općinskih propisa iz oblasti imovinsko-pravnih odnosa koje donosi Općinsko vijeće i Općinski načelnik
  - obavlja poslove vještačenja po pozivu suda u imovinskopravnoj oblasti
  - obavlja i druge stručne poslove iz svoje oblasti utvrđene zakonom i drugim propisima koji joj se stave u nadležnost
- 
- obavlja poslove provođenja zakona i drugih propisa iz oblasti imovinsko- pravnih poslova
  - vođenje postupka dodjele građevinskog zemljišta, kao i rješavanje imovinskopравnih odnosa na građevinskom zemljištu
  - vođenje postupka i priprema nacrtu rješenja o utvrđivanju općeg interesa
  - vođenje i rješavanje postupka eksproprijacije nekretnina
  - vođenje postupka ukidanja prava vlasništva na bivšem kmetskom selištu
  - pripremanje i rješavanje ponude i prodaje zemljišta i zgrada gdje se Općinsko vijeće javlja s pravom prvenstva kupnje
  - vođenje i rješavanje postupka arondiranja i agrara



	<ul style="list-style-type: none"> <li>-vođenje postupka i pripremanje nacrtu rješenja o davanju suglasnosti za otuđenje nedovršene zgrade na građevinskom zemljištu</li> <li>-vođenje postupka i priprema postupka prometa nekretnina u pravnom poslu između Općinskog vijeća i drugih stranaka</li> <li>-vođenje i rješavanje postupka uzurpacije na svim vrstama uzurpiranog zemljišta u državnom vlasništvu</li> <li>-vođenje postupka utvrđivanja prava služnosti na zemljištu</li> <li>-obavlja određene poslove u postupku privatizacije i restitucije nekretnina</li> <li>-vrši izrada nacrtu Odluka i drugih akata koje usvaja Općinsko vijeće, daje mišljenja prijedloge i sugestije kod izrade akata koje usvaja Županija i Federacija BiH iz oblasti za koje je osnovan</li> <li>-obavlja i druge poslove iz oblasti imovinsko-pravnih poslova koji se zakonom i drugim propisom stave u nadležnost Odsjeka</li> </ul>		
	<ul style="list-style-type: none"> <li>- izvršava i osigurava izvršenje zakona i drugih propisa, te analizira stanje u oblasti za koju je osnovana</li> <li>- vrši poslove rješavanja prava na osobnu vojnu invalidninu i obiteljsku invalidninu</li> <li>- vrši poslove rješavanja prava za zdravstvenu zaštitu</li> <li>- priprema program davanje novčane i materijalne potpore stradalnicima domovinskog rata</li> <li>- neposredno koordinira rad udruga proisteklih iz domovinskog rata</li> <li>- vodi postupak utvrđivanja statusa sudionika narodnooslobodilačkog antifašističkog rata 1941-1945. godine</li> <li>- vrši stručne i administrativne poslove za određene komisije i druga radna tijela Općinskog vijeća i Općinskog načelnika</li> <li>- surađuje sa nadležnim kantonalnim i federalnim ministarstvima za pitanja iz ove oblasti</li> <li>- vrši i druge poslove i zadatke iz svog djelokruga sukladno zakonu i drugim propisima koji su joj dati u nadležnost</li> </ul>	<p>Radojka Pušić, pomoćnik Općinskog načelnika</p>	<p>Tel: 705 819</p>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>- organizira, priprema i provodi zaštitu i spašavanje na području općine</li> <li>- izrađuje procjenu ugroženosti na području općine</li> <li>- priprema i predlaže plan zaštite i spašavanja od prirodnih i drugih nesreća općine</li> <li>- prati stanje priprema za zaštitu i spašavanje i predlaže mjere za unaprjeđenje organiziranja i osposobljavanja civilne zaštite</li> <li>- organizira, izvodi i prati realizaciju obuke građana na provedbi osnovne i uzajamne zaštite</li> <li>- organizira i koordinira provedbu mjera zaštite i spašavanja, predlaže program samostalnih vježbi i izrađuje elaborat za izvođenje vježbi civilne zaštite u općini</li> <li>- obavlja popunu ljudstvom stožera civilne zaštite, službi zaštite i spašavanja i postrojbi civilne zaštite i određuje povjerenike civilne zaštite, osigurava njihovo opremanje materijalno-tehničkim sredstvima, te organizira, izvodi i prati realizaciju njihove obuke</li> <li>- surađuje s organizacijama, udrugama, tijelima lokalne i mjesne samouprave po pitanjima zaštite od elementarnih nepogoda, požara i drugih nepogoda sukladno zakonu</li> <li>- obavlja poslove organiziranja i rada centra za motrenje i uzbunjivanje sukladno zakonu</li> <li>- daje sugestije i mišljenje pri izradi nacрта propisa iz područja zaštite i spašavanja iz nadležnosti općine</li> <li>- vrši i druge poslove sukladno zakonu i drugim propisima koji joj se stave u nadležnost</li> </ul>	<p>Željko Vukoja, pomoćnik Općinskog načelnika</p>	<p>Tel: 703 255</p>



Projekt „Lokalna uprava za kvalitet života građana“ podržan je od strane EU.  
Stavovi izneseni u ovom dokumentu isključiva su odgovornost CCI i ne odražavaju stavove Europske Unije.